

ASAF HÂLET ÇELEBİ'NİN KUNÂLA ADLI ŞİİRİNİN ANLAM VE ÂHENK UNSURLARI EKSENİNDE TAHLİLİ

An Analysis on Asaf Hâlet Çelebi's Poem "Kunâla" with Respect to Meaning and Rhythm

Necati TONGA*

Gazi Türkiyat, Güz 2012/11: 155-167

Özet : Garip şiirinin etkili olduğu bir dönemde şiirlerini yayınlamaya başlayan Asaf Hâlet Çelebi, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin en özgün şairlerinden biridir. Onun şiiri; tasavvuf, Budizm, masallar, eski medeniyetlerle dinlere ait kültürel birikim ve çocukluk hatıralarından beslenen bir kültür şiiridir. Bu kültür şiirinin şekillenmesinde, şairin ilgi alanlarıyla birlikte aldığı eğitimin de katkısı olmuştur. Şair, pek çok şiirinde genelde Doğu mistisizmine, özede ise Hint Budizm'ine göndermeler yapar. Sidharta, Ayna, Mâra, Nirvana şairin Budizm'e göndermeler yaptığı belli başlı şiirlerdir. Onun bu tarz şiirlerinden biri de Kunâla'dır.

Bu çalışmada Asaf Hâlet'in poetikasını yansıtan Kunâla şiiri tahlil edilmeye çalışılmıştır. Yazının giriş bölümünde Asaf Hâlet'in poetikasına ilişkin belirlemeler yapılmış, ikinci bölümde adı geçen şiir anlam ve âhenk yönleriyle tahlil edilmiş ve sonuç bölümünde de çalışma neticesinde ulaşılan sonuçlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Asaf Hâlet Çelebi, saf şiir, tahlil, anlam, âhenk, Kunâla.

Abstract: Asaf Hâlet Çelebi is a unique poet of the Republican era literature. He began writing his poems when the Garip movement was effective. His poems are blends of many elements such as Islamic mysticism, Buddhism, tales, ancient cultural and religious elements, and his childhood memories. The reason for this is that he personally got interested in these areas and also he was educated in this way. In many poems he refers to Eastern mysticism especially Indian Buddhism. "Sidharta, Ayna, Mâra, Nirvana" are some of the poems of this kind. One of his poems like that is his poem titled "Kunâla".

This article examines this poem that reflects his poetic views. At the beginning the poetic views of Asaf Hâlet are discussed. In the second part the poem is analyzed according to meaning and rhythm. At the end of the article the conclusions after the analysis is presented.

Key words: Asaf Hâlet Çelebi, pure poetry, analysis, meaning, rhythm, Kunâla.

I.Giriş: Şiir Dünyamızda Bir Diğer Garip, Asaf Hâlet Çelebi ve Poetikasına¹ Toplu Bir Bakış

Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin önemli isimlerinden biri olan Asaf Hâlet Çelebi, Garip şiir hareketinin ortaya çıktığı bir dönemde edebiyat dünyasına katılmıştır. Bu yüzden Orhan Veli ve arkadaşlarının kopardığı kargaşa ortamında

* Gazi Üniversitesi Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, necati.tonga@gmail.com

¹ Asaf Hâlet Çelebi ve poetikası hakkında daha fazla bilgi için şu kaynaklara bakılabilir: Miyasoğlu, Mustafa:1994, Kırmırlı, Bilal: 2000, Doğan, Mehmet Can:2003, Kolcu, Ali İhsan:2009.

Asaf Hâlet Çelebi de “Genç/Yeni şairler” sınıfından kabul edilip, dönemin edebiyatçıları ve karikatüristleri tarafından alay dozu yüksek eleştiri oklarıyla karşılanmıştır.

Garip şiir hareketiyle aynı dönemde şiirlerini yayınladığından; Semih Güngör, *Asaf Hâlet Çelebi* adlı kitabında şairi, Celal Silay’la birlikte Garip şiirinin öncüsü saymıştır. (Güngör 1985: 18) Asaf Hâlet’in şiiri de Garip hareketi gibi yeni ve farklı olduğu için bu şiir hareketi ile birlikte düşünülmüştür.

Asaf Hâlet’in şiiri *serbest şiire yönelme, sürrealist etkiler taşıma, vezin ile kâfiyeye karşı oluş ve zaman zaman çocukluk yıllarına dönüş* gibi Garip şiiriyle ortak paydaları bulunmakla birlikte pek çok bakımdan Garip şiirinden farklıdır. Garip şiiri, realiteden beslenip sosyal hayatta her an karşılaşılabileceğimiz *Süleyman Efendi* gibi sıradan insanları humoresk(alaylı) bir tutumla anlatırken; Asaf Hâlet’in şiiri, sosyal hayattan mümkün olduğunca uzaklaşmaya çalışan mistik bir şiirdir.

Garipçiler ile Asaf Hâlet Çelebi’nin poetikası arasındaki en bariz farklardan biri de iki şiirin beslendiği kaynaklarda ortaya çıkar. Garip, İkinci Dünya Savaşı’nın bunaltıcı atmosferinde geçmişteki bütün şiir değerlerine savaş açan “*modernist-avangart*” bir şiir iken; Asaf Hâlet Çelebi’nin şiiri, tasavvuf, Budizm, eski medeniyetler(Mısır, Asur), Hıristiyanlık, Musevilik, masallar, efsaneler ve çocukluk anılarından beslenen, bir bütün hâlinde düşünüldüğünde geleneğin birikiminden ilham alan bir şiirdir. Bu sebeple Mehmet Kaplan, Çelebi’nin şiirini “*varlığın derinliğine inen ve insanları*

KUNÂLA**

*vakit geldi kunâla
dünyayı görelî çok oldu
tam kırk yılda seni buldum kunâla
bu can tenden geçmeden
bu dünyadan göçmeden
bir kerecik sevmek çok değil*

*simsiyah saçların var kunâla
kemiklerine yapışık etlerin var
bir gün dökülecek
kunâla kuşu gibi gözlerin var
bir gün sönecek
kunâla*

*bu etlerin arkasında güzelliklerin var
benden başka kimse bilmiyecek*

*bu can içimde kuştur kunâla
seni görünce titrer
bu can gözümde mahabbettir kunâla
seni görünce yanar
bu can burnumda soluk olur kunâla
uçar gider*

*bu can benden geçmeden
bu dünyadan göçmeden
bir tek seni sevmek çok değil*

Asaf Hâlet Çelebi

** Asaf Hâlet Çelebi’nin iki *Kunâla* şiiri vardır. Diğer *Kunâla* şiiri, şair hayattayken kitaplarına girmemiştir. Biz çalışmamızda *Om Mani Padme Hum* adlı kitabında yer alan *Kunâla* şiirini inceleyeceğiz. Şiir tahlil edilirken Asaf Hâlet Çelebi’nin şiirlerinin toplu basımının yapıldığı şu kitaptan faydalanılmıştır: Çelebi, Asaf Hâlet,(2006), *Bütün Şiirleri*, 4.Bas., İstanbul:Yapı Kredi Yayınları, s.60.

asırlardan beri gelişen tarih ve medeniyetin içinde ele alan bir kültür şiiri" (Kaplan 1978:167) olarak değerlendirmiştir.

Asaf Hâlet Çelebi, giyim kuşama, tavırları, şiir okuyuşu ve hayatı algılayışı bakımından döneminin edebî mahfilleri içerisinde garipsenmiş bir kişidir. 1940'lı yıllarda yaptıkları ve söyledikleri Orhan Veli ve arkadaşlarınınunki gibi "garip" karşılanan Asaf Hâlet'in şiiri de, onun özgün kişiliğinin bir yansıması olarak "farklı" ve "renkli"dir.

Mustafa Miyasoğlu, Asaf Hâlet'in şiir dünyasını şu cümlelerle değerlendirmiştir:

"Bu şiir dünyası, arabeske çok benzer. Bu süsleme sanatında da motifler iç içe geçmiştir ve girift bir görünüşleri vardır, ama insanları kendilerine çekerler. Çünkü orijinal bir şahsiyetin dünyasından sesler ve renkler getirirler. Bu şiirlerde teknik başlı başına mesele değildir ama her şiir kendi şeklini bulmak zorundadır. Bu da dili ve geleneği iyi bilmekle mümkündür." (Miyasoğlu 1994: 30)

Şüphesiz ki Asaf Hâlet'in poetikasının şekillenmesinde aldığı eğitimin ve ilgi alanlarının payı büyüktür. O; babasından Fransızca ve Farsça öğrenmiş, son Üsküdar Mevlevîhanesi Şeyhi Ahmet Remzi Dede ve Rauf Yekta Bey'den musiki dersleri almış, Galatasaray Sultanisi'ni bitirmiş ve bir ara yüksek tahsil için Fransa'ya gitmiştir. Uzun yıllar İstanbul Üniversitesi Felsefe Kitaplığında memur olarak çalışan şair, ömrü boyunca *Budizm'e*, *Hint kültürüne ve tasavvufa* özel ilgi duymuştur. *Naîma*, *Mevlânâ*, *Eşrefoğlu Rumî*, *Molla Camî* biyografileriyle *Pali Metinlerine Göre Budizm* adlı kitabı Çelebi'nin ilgi alanlarını göstermektedir.

Asaf Hâlet'in **İstanbul** dergisinde yayınladığı *Benim Gözümle Şiir Davası* (Temmuz-Aralık 1954) başlıklı yazı serisi, onun şiir dünyasını anlamamız için önemli ipuçları içerir. Bu yazı serisi bir bütün hâlinde incelendiğinde görülecektir ki Asaf Hâlet, "saf şiir" in peşinde bir şairdir. O, "Saf şiir" adlı yazısında şiiri şu şöyle tanımlar:

"Âlim nasıl bu görünen, maddeden ibaret olduğunu sandığı kâinatın açılabilen sırlarını izâha çalışıyorsa, sanatkar da kendi zaviyesinden ideal bir kâinatın izâhını yapmak sevdasındadır. Bu ideal inşada bestekârın kullandığı iptidâî madde nota, ressamın boya, mimarın taş olduğu gibi şairin iptidâî maddesi de kelimedir. En umumî mânâda şiir bu güzelliğe varmak için kelimeleri tertip etmek sanatıdır." (Çelebi 2004:145)

Yukarıdaki şiir tanımı, Batı edebiyatı kaynaklıdır ve Fransız sembolistleri Valery, Rimbaud ve Mallarme'nin genel olarak "poésie pure" adını verdikleri şiir anlayışlarının edebiyatımızdaki bir yansımasıdır. Asaf Hâlet'ten önce Ahmet Haşim, Yahya Kemal ve A.Hamdi Tanpınar'ın şiirlerinde bu şiir anlayışının akisleri görülmüştür. Örneğin Tanpınar'ın *Edebiyat Üzerine Makaleler*'indeki şiir tanımı ile A.Hâlet'in yukarıdaki tanımı örtüşmektedir:

"Bizim şiirden anladığımız mâna, kelimelerin tertibinden doğan ritm, âhenk vs. vasıtalarla alelâde lisanla ifadesi kabil olmayan deruni hâletlerimizi, heyecanlarımızı, istîğraklarımızı, neşe ve kederlerimizi ifade eden ve bu suretle bizde bedîî alâka dediğimiz büyüyü tesis eden bir sanat olmasındır." (Tanpınar 1995: 16-17)

Asaf Hâlet'e göre şiir, ses unsurları ile mana denilen mücerret unsurların terkiibinden oluşur. İlk makalesinde saf şiirden yana tavır koyan ve şiiri ses ve mana olmak üzere iki ana unsurdan hareketle tanımlayan Asaf Hâlet, ikinci yazısı "*Şiirde Vuzuh*"ta, şiirde anlamın konumu üzerinde durur. Anlamanın izaffi bir durum olduğunu belirten Çelebi, şiirde vuzuhun okuyucunun donanımıyla orantılı olduğunu belirtir:

"Şiirde vuzuh böylece şairin kudretine olduğu kadar okuyucusunun da ruh imkânlarına, anlayışına, irfana ve hüsn-i niyetine bağlı bir keyfiyettir." (Çelebi 2004:152)

Çelebi'nin şiirde mana ile ilgili düşüncelerinde Ahmet Hâşim'le aynı noktada olduğu görülür. Nitekim şair, yazısında şiirde anlam ve vuzuh ile ilgili düşüncelerini Ahmet Hâşim'in "*Şiir'de Mânâ ve Vuzûh*" adlı yazısından cümleler alıntılanarak desteklemiştir.

Asaf Hâlet, üçüncü poetik makalesinde "*Şiirde Şekil*" meselesi üzerinde durur ve şekli/formu saf şiir için bir araç olarak gördüğünü, şeklin anlam ile birlikte gelen bir sonuç olduğunu belirtir. Şiirde "*imale, formül, musiki dozu, tekrarlamalar, aliterasyon ve asonans*" gibi âhenk unsurlarına değinen Asaf Hâlet, bu unsurlarla ilgili düşüncelerini kendi şiirlerinden örnekler vererek açıklar. Âhenk ve ritim unsurlarının şiirdeki önemini belirten Asaf Hâlet'in vezin ve kâfiyeye yaklaşımı, Garip akımı şairlerinden farklı değildir.

"*Mücerret Şiir*" isimli dördüncü yazısının birinci bölümünde şiirde mücerretliği ve müşahhaslığa eğilen Asaf Hâlet, ikinci bölümde teşbih sanatının gereksizliğine değinir. Şairin edebî sanatlar hakkındaki düşüncelerinin Garipçilerin aynı konudaki düşünceleri ile örtüştüğü görülmektedir.

Benim Gözümle Şiir Davası seri yazılarının beşinci yazısı *Şiirde Ruh Ânı* adını taşır ve şair bu yazısında ilham üzerinde durur. O, şiirinin kaynaklarını "*Çocukluk, Buluş İnsiyakları, Ruh Haletleri, İntiba*" başlıkları altında şiirlerinden örnekler vererek açıklar. Ona göre "*Şiirde her şeyden evvel şairin hâkim olan ruhu sezilir.(...)Şairin asıl sanatı, ruh anlarını ifade etmek hususundaki kabiliyetidir."* (Çelebi 2004:165-166)

Çelebi'nin **İstanbul** dergisindeki poetik yazılarından sonuncusu "*Şiirlerimde Mistisizm Temayülü*" adını taşır ve şair, şiirlerindeki mistik temayüllerle ilgili şu önemli açıklamayı yapar:

"Hakkımda yapılan birçok tenkitlere ve itirazlara rağmen, hiç korkmadan ve hiç çekinmeden şiirlerimde mistisizmin büyük bir rol aldığını itiraf ediyorum. Bunların birçoğuları Nirvana'ya davet, yahud Nirvana'ya nasıl erişileceğinin hikâyesidir." (Çelebi 2004: 172)

Mistisizm, Çelebi'nin şiir dünyasını şekillendiren en önemli kaynaktır. Çelebi için "mistisizm", Budizm'deki Nirvana ile tasavvufun ortak paydası olan "yaratıcıya erişme gayreti, bu uğurda nefsin/benliğini yok etme uğraşı"dır ve bu uğraş neticesinde ortaya çıkan hâldir. Bilal Kırımlı, onun mistik temayülünü "*tasavvufu Budizm'in*

karışımından ortaya çıkmış nev-i şahsına münhasır bir temayül" (Kırımlı 2003: 41) şeklinde belirlemektedir.

Kendisinin Nirvana'ya eren bir kişi olduğunu iddia eden Asaf Hâlet, şiirlerindeki mistik eğilimlerin sebeplerini de adı geçen yazıda kendi şiirlerinden örnekler vererek açıklamıştır. Şair, yazısının sonunda şiirlerinin yeni fakat modaya uygun olmadığını ve onlara yapılacak en büyük haksızlığın kötü okunmaları olduğunu belirtir.

Asaf Hâlet'in poetikası ile ilgili bu girişten sonra, şairin şiir dünyasını yansıttığına inandığımız Kunâla adlı şiirini tahlil etmeye çalışalım:

II. Kunâla Şiirinin Tahlili

"Şiir küçük kelimelerin oluşturduğu büyük bir kelimedir."

Asaf Hâlet Çelebi

a. İç Yapı (Muhteva, anlam katmanları, hayaller, semboller)

Asaf Hâlet Çelebi'nin şiiri, şairin birikiminin neticesi olarak okuyucusundan donanım bekleyen bir kültür şiiridir. Bu sebeple onun şiirlerini anlamak veya anlamlandırmak için, tasavvufla birlikte Doğu ve Batı mistisizmine -en azından kavramlar ve semboller bazında- vâkıf olmak gerekir.

Örneğin şair; İbrahim, Cüneyd, He, Sema-ı Mevlânâ ile tasavvufa, Mısır Kadim ve Asuri şiirleriyle eski Mısır ve Asur medeniyetlerine, Kilise şiiri ile Hıristiyanlıktaki ayin sözlerine, Tevrat şiiri ile Eski Ahit'teki bazı cümlelere göndermeler yapar:

"halaka-ssemâvâti-vel'ard'h"

(Sema-ı Mevlânâ şiirinden, Çelebi 2006:39)

"dut bu a'ru ünnek pahper

Kama pet kama tâ"

(Mısır Kadim şiirinden, Çelebi 2006:14)

"ayios o teos

ayios ishiros

ayios atânatos

Eleison imâs"

(Kilise şiirinden, Çelebi 2006:26)

"adonay elehenu adonay ehad"

(Tevrat şiirinden, Çelebi 2006:71)

Şiirlerinden alınan yukarıdaki örnek cümlelerden anlaşılmaktadır ki Çelebi'nin şiiri, metinlerarasılıkla ilerleyen ve kültürlerarası göndermelerle örülmüş bir şiirdir.

Yukarıda örnekleri verilen alıntıları şair “formüller” olarak nitelendirir ve onların şiirin ruh dünyasının oluşmasında önemli bir görev üstlendiğini söyler.

Sıralanan medeniyet dairelerine ve kültürlere ek olarak genelde Doğu mistisizmi, özelde ise Budizm, (tasavvufu birlikte) Asaf Hâlet’in şiirini besleyen en önemli kaynak olarak dikkat çeker. “Asaf Hâlet, Budizm ile İslâm tasavvufunun kesiştiği ortak felsefî yaklaşımı bir hayat felsefesi olarak benimsemiş ve şiirlerinde bu havayı yansıtmaya çalışmıştır.” (Çetin 1996: 72)

Tasavvufî yapıya işaret eden “He” ve “Lamelîf” adlandırmalarından sonra üçüncü şiir kitabının isminin “Om Mani Padme Hum” oluşu, şairin Budizm’e olan ilgisini de göstermektedir. Asaf Hâlet, bu ilgisi neticesinde *Pali Metinlerine Göre Gotama Buddha* adlı bir kitap da kaleme almıştır. Yazar, bu kitabında Buddha’nın hayatını, ayinlerini, cemaatini, Budizm mezheplerini örnek metinlerle ele almış ve değerlendirmiştir².

Bu çalışmasına ek olarak Asaf Hâlet, şiirlerinde de Budizme açık göndermeler yapar. *Mâra, Sidharta, Nirvana, Ayna* adlı şiirleri, bazen yalnızca kelime bazen de düşünce bazında Budist öğretiye göndermeler yaptığı belli başlı metinler olarak dikkat çekmektedir.

Şairin Budizm’den etkilenecek yazdığı şiirlerinden biri de “Kunâla”dır. Şiir, ilk olarak ismiyle dikkat çekmektedir. Şiirin ismi, eski bir Budist efsanesinden mülhemdir. Efsanenin konusunu F.Challeye, *Dinler Tarihi* adlı kitabında şöyle özetlenmektedir:

“Kunâla efsanesi, genç bir prensin macerasını anlatmaktadır. Bu prens üvey anasının günahkâr aşkını reddettiği için kadın da onun gözlerini kör ettirmiştir. Prens, bahtsız kadını başlatması için babasına şöyle yalvarır: Gözlerimi kör ettiren anama karşı kalbimde ancak iyicillik duyguları var.” (F.Challeye 1963: 75; Erözçelik 2006:121)

Dört bölümden oluşan şiirde, Kunâla kelimesi toplam sekiz defa geçer. Kelimenin kullanıldığı yerlerle bir seslenme ve diyalog üslûbu belirgin bir şekilde hissedilmektedir:

“vakit geldi kunâla”

“tam kırk yılda seni buldum kunâla”

“simsiyah saçların var kunâla”

Hayrettin Orhanoğlu, Çelebi’nin kunâla kelimesini masalsi bir zaman atmosferi oluşturmak için kullandığını belirtir ve şu yorumu yapar:

“Yedi sene gözlerinde aradığı, akşamların içinde düşünüp durduğu Kunala, şîrsel ben’in çözemediği biridir ya da bir şeydir. Ancak önemli olan ve imgesel niteliğe bürünen Kunala değildir. Kunala’yla birlikte yaşanan zamanın algılanışdır. Her masalda olduğu gibi soyut ve belirsiz bir

² Bk.: Çelebi, Asaf Hâlet:2003.

zaman fikrinden yola çıkar. Ancak mitoloji ile birlikte düşünüldüğünde zaman, daha karmaşık bir sürece dönüşür.” (Orhanoğlu 2007: 19)

Şair, kunâla kelimesini bir Budist efsanesinden almıştır fakat şiir bir bütün olarak incelendiğinde yukarıda konusu özetlenen efsanede anlatılanlara açık bir göndermenin yapılmadığı görülür. Şiirde kunâla, şairin sevgilisine verdiği bir isim olarak geçer. Kunâla, aynı zamanda ardıc kuşunun adıdır ve şiirin ikinci bölümünde “kunâla kuşu gibi gözlerin var” mısraında kelime, bir benzetme unsuru olarak kullanılır. Şairin aynı adlı diğer şiirinde de Kunâla’yı göz uzvu ile birlikte ele aldığı görülmektedir³.

Kunâla şiirinde işlenen tema “aşk”tır. Şiire “vakit geldi” söz grubuyla giriş yapılır. Okuyucunun zihninde bir müphemiyet hissi uyandıran bu ifadeyi söyleyenin “olgunluk çağındaki bir kişi” olduğu, ikinci mısra “dünyayı görelî çok oldu” ifadesiyle belirginleşir. Şiirin ilk bölümünde ömrünün son deminde aşkı yaşayan bir şahsın hâlet-i ruhiyesinin yansımaları ile karşılaşırız.

Şairin otuz sekiz yaşında, teyzesinin kızı Nermin Çelebi(ler) ile evlendiği ve ölünceye kadar onunla evli kaldığı bilinmektedir⁴. Bu bilgi, “tam kırk yılda seni buldum kunâla” mısraını anlamamız için anahtar bir görev üstlenir. Şiirde “kunâla” olarak nitelendirilen sevgilinin; şairin ikinci eşi, Nermin Çelebi(ler) olduğu yorumu yapılabilir ve bu yönüyle Kunâla’nın ferdi duyguları işleyen bir şiir olduğu söylenebilir. Nitekim şiirlerinde müşahhas hareketle mücerret bir âlem yaratmaya çalışan Asaf Hâlet Çelebi, kendisiyle yapılan bir konuşmada şiirin ferdi olması gerektiğini belirtmektedir:

“Ben şiiri eğer tâbir caizse bir nevi refolement gibi, ilacî bir tesirle söylenen bir söz olarak telâkki ederim. Bu tabîî şair için böyledir. Yani şiir her şeyden evvel ferdîdir. Sonra içtimâî bir bünyeye de sahip olabilir.

-Refolement tabirini kullandınız. Bunu biraz daha açıklasınız.

-Şair, her şeyden önce şuur altı ile çok temas etmesi icabeden bir insandır. Ancak şuur altındaki birikintileri, şuurunun müdahalesiyle meydana çıkarır ki bu, sanatkar olan şairin kudreti nisbetinde muayyen bir ruh haletini ortaya koymayı istihdaf eden bir fiildir.” (Baydar 1960: 64-67; Çelebi 2004: 499-500)

³ “Ateşler sönmüş

denizler soğuk

gözlerinde bir şey var Kunâla

akşamlar içinde sana bakıyorum

gözlerinde bir şey var Kunâla

yedi sene

bunu düşünüyorum” (Çelebi 2006:85)

⁴ Bu konuda bk.: Nermin Çelebi(ler): “On Üç Yıl Tutkulu Bir Aşkla Binbir Gece Masalları’ndaki Gibi Bir Hayat Yaşadık”, Konuşan: Abdurrahim Karadeniz, *Asaf Hâlet Çelebi Kitabı*, Haz: Hüseyin Su, İlyas Dirin, Şaban Özdemir, Hece Yay., Ank., 2003, s.154

Şiiri ferdi bir sanat olarak gören Asaf Hâlet, yukarıdaki cümlelerde şiirini çözümlememiz için anahtar bir kelime daha kullanır: refoulement. Çelebi'ye göre şiir, şuuraltının yansımasıdır. Asaf Hâlet, Şiirde Ruh Anı yazısında şiirlerinin kaynaklarından birinin ruh haletleri olduğunu söyler ve "Bazen yalnız ruh haletlerini ifade eden şiirler de yazılabilir. O zaman ruh haleti doğrudan doğruya altsuuara galebe çalmış demektir" (Çelebi 2004:170) der. İşte Kunâla, Çelebi'nin ruh haletini yansıttığı şiirlerinden biridir ve şair bu şiirinde şuur altında yer alan duyguları kunâla imgesinden hareketle işlemiştir. Sevgili, şairin bilinçaltındaki kunâla kelimesiyle birleşmiş ve sevgiliye duyulan hisler bu kelimedden hareketle şiire aktarılmıştır.

Yusuf Turan Günaydın, "Asaf Hâlet Çelebi'nin Şiirlerinde İlâhî Aşk" adlı yazısında, şiirde geçen "kırk" kelimesinin tasavvufî bir terim olduğuna dikkat çekmiştir:

"Budist öğelerin Âsaf Hâlet'te İslâm tasavvufu doğrultusunda yorumlanabileceğinin tipik örneklerinden biri de "Kunâla"dır. Âsaf Hâlet'te sevgi/aşk tasavvufî anlamda bir sorundur. Bu sorunun temelinde tasavvuf düşüncesinin sevgi anlayışı vardır gerçekte. Kalplerden "masiova"yı çıkararak ilâhî aşka ulaşmayı hedefleyen sûfiler fânî sevgilere/ mecâzi aşklara değer vermemişler. Burada dikkat edilmesi gereken bir husus da "kırk" rakamıdır. Bu rakamın Mevlevî disiplinde önemli bir esası (erbâin) imlediğini düşünürsek Budist öğelerle örülü bu şiirin aynı zamanda mevlevî tasavvufuyla ilgili arka planını da kavramış oluruz." (Günaydın 1996:7)

Tenden ve masivâdan geçme, Budizm'in ve tasavvufun ortak paydalarından biridir ve gerçekten de şair, şiirde kırk rakamını bu doğrultuda kullanmış olabilir. Fakat bu şiirdeki şairin hayatından akseden görüntü de gözlerden kaçırılmamalıdır. Asaf Hâlet'in "Mücerret Şiir" adlı yazısından alınan şu cümleler bu tezimizi destekler mahiyettedir:

"Hayatta bize mücerret fikri veren aslında müşahhas olan şeylerdir. Yani esasen haricî âlem müşahhas şeylerden mürekkep olduğu halde bizim kafamızda birtakım mücerred hayaller vücade getirebilmiştir. Bu mefhumun kafamızda doğabilmesi için sayısız defalar gözlerimizin önünden geçip gitmesi lâzım gelmiştir." (Çelebi 2004:162)

Şiirin ikinci bölümünde, anlatılan sevgilinin vasıfları, biraz daha belirginleşmiştir. Simsiyah saçları olan, kemikleri etlerine yapışık(fiziksel olarak sevgilinin zayıf olduğu yorumu yapılabilir) ve gözleri ardıç kuşunun gözlerine benzeyen bir sevgilidir anlatılan. Şairin eşinin[Nermin Çelebiler] fiziksel özelliklerinin tam da şiirde tasvir edilen sevgilinkilerle örtüştüğü görülmektedir.

Şair, sevgilinin bütün fâniler gibi "geçici bir varlık" olduğunun bilincindedir. Sevgilinin gözlerinin kunâla kuşunun gözleri gibi bir gün sönecek olduğunu, etlerinin bir gün döküleceğini söyleyerek bu geçiciliği işler. Şair, görünenin(ten-et) arkasındaki şeye(ruh) âşıktır. "Etlerin arkasındaki güzellikler" ile kastedilen, sevgilinin ruhunun güzelliğidir.

Asaf Hâlet, şiirinin üçüncü bölümünde -hareket noktası yine sevgili olmakla birlikte- kendi ruhuna yönelir. Bu bölümde şairin "cân"ına "cân"⁵ veren şeyin sevgili olduğu vurgulanır. Şair, (teşbih sanatının lüzumsuzluğuna inandığını belirtse de) bu bölümde gelenekten gelen bir benzetmeyle canı kuşa benzetmiştir.

Şiirde dile gelen âşğın varlığı, adeta kunâla adını verdiği sevgiliye bağlıdır. Âşık, sevgiliyi görünce var olur, nefes alır, gönlü coşar ve sevinir. Yine gelenekteki gibi sevgiliyi yücelten, âşğın varlık gerekçesini sevgiliye bağlayan bir bakış açısı görülmektedir.

Yine de şair hem kendinin hem de canına can bahşeden sevgilinin fâniliğinin farkındadır. *Kunâla* şiirinin son bölümü, bir önceki bölüme bağlıdır ve ömrünün son deminde aşkı yaşayan şair, sevgili karşısındaki hislerini üç mısra ile özetleyerek şiirini bitirmiştir:

bu can benden geçmeden

bu dünyadan geçmeden

bir tek seni sevmek çok değil

b. Kunâla Şiirinde Dış Yapı (Vezin-kâfiye, imaleler, aliterasyon, asonans ve kelime tekrarları)

Asaf Hâlet Çelebi, poetika yazılarında şiir için formu, bir araç olarak gördüğünü belirtmiştir:

"Saf şiir(Poesie pure)de şiir telakkisi tarifi bir neticesidir. Her şiirin şekli, sadâların arabeski o şiirin vermek istediği umumî havayı temin edecek olandır. Şu halde buna göre ne kadar şiir varsa o kadar da şekil olması icap eder."(Çelebi 2004: 154)

Serbest şiirden yana olan Asaf Hâlet, şiirde vezin ve kâfiyenin gereksiz olduğunu belirtir. Ona göre kudretli bir şair, vezin ve kâfiye kullanmadan da musiki dozu yüksek şiirler yazabilir. Şair, bunun başarılabilmesi için de çeşitli ritm ve ahenk unsurları sıralamıştır: *İmaleler, formüller, tekrarlamalar, aliterasyon ve asonanslar*.

Şimdi bu ölçütler ışığında *Kunâla* şiirindeki dış yapı unsurlarını inceleyelim:

Asaf Hâlet, ilk şiirleri ve gazelleri dışında şiirlerini serbest ölçüyle yazmıştır. *Kunâla* şiiri de serbest ölçü ile yazılmıştır ve dört birimden oluşmaktadır. 1.birim 6 dize, 2.birim 8 dize, 3.birim 6 dize ve son birim 3 dizedir. Şiirin dizelerindeki hece sayıları incelendiğinde şöyle bir tablo ile karşılaşırız:

⁵ Cân kelimesi, İskender Pala'nın *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*'nde "*ruh, hayat, gönül, insan ve hayvanda yaşamayı sağlayan madde dışı unsur*" olarak tanımlanmaktadır. Bk.: Pala 2000: 80.

Dize	1.Birim hece sayıları	2.Birim hece sayıları	3.Birim hece sayıları	4.Birim hece sayıları
1.dize	7	10	10	7
2.dize	9	12	7	7
3.dize	11	6	12	9
4.dize	7	11	7	-
5.dize	7	5	12	-
6.dize	9	3	4	-
7.dize	-	14	-	-
8.dize	-	10	-	-

Yukarıdaki tablo dikkatli bir şekilde incelendiğinde birimleri oluşturan dizeler arasında bir uyumun olduğu, özellikle birinci ve üçüncü birimlerde bu uyumun belirginleştiği görülmektedir.

Şair, kafiye ve redifin gereksizliğine inandığını söylese de *Kunâla* şiirinde âhengi oluşturmak için bu unsurlardan da faydalanmıştır. Şiirdeki kâfiye ve redifler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Kâfiye ve redifler	1.Birim	2.Birim	3.Birim	4.Birim
Kâfiye olan kelime veya sesler	-ç (yarım kâfiye)	_____	_____	-ç (yarım kâfiye)
Redif olan kelime veya sesler	Kunâla -meden	-ecek -lerin var	Kunâla -er	-meden

Asaf Hâlet, *Kunâla* şiirinde vezin ve kâfiyenin dışında ritmi ve âhengi sağlamak için aliterasyon ve asonanslardan faydalanmıştır. *Kunâla* şiirinin ses tekrarları açısından görünümü aşağıdaki tablodaki gibidir:

Ünsüz harflerin kullanım sıklığı	Ünlü harflerin kullanım sıklığı
n: 46	e: 55
k: 33	a: 40
l: 27	i: 33
b: 21	u: 28
m: 16	ü: 10
s: 13	ı: 7

Kunâla şiirinde özellikle "n" ve "k" seslerinin aliterasyon oluşturacak sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Şiirden alınan aşağıdaki mısralarda, bu durum belirgin bir şekilde gözlemlenmektedir:

"bu can tenden geçmeden"
 "bu etlerin arkasında güzelliklerin var"
 "seni görünce yanar"
 "bir kerecik sevmek çok değil"

Şiirin ikinci bölümünde "k" sesinin, üçüncü bölümünde "b" sesinin simetrik ve

belirgin bir şekilde art arda kullanıldığı görülmektedir:

*“simsiyah saçların var kunâla
kemiklerine yapışık etlerin var
bir gün dökülecek
kunâla kuşu gibi gözlerin var
bir gün sönecek
kunâla
bu etlerin arkasında güzelliklerin var
benden başka kimse bilmiyecek”*

*“bu etlerin arkasında güzelliklerin var
benden başka kimse bilmiyecek*

*bu can içimde kuştur kunâla
seni görünce titrer
bu can gözümden mahabbettir kunâla
seni görünce yanar
bu can burnumda soluk olur kunâla
uçar gider*

*bu can benden geçmeden
bu dünyadan geçmeden
bir tek seni sevmek çok değil*

Yukarıda ses tekrarlarını gösteren tabloda en çok tekrar edilen ünlü harf “e” olmakla birlikte, *Kunâla* şiirinin bazı mısralarında “a” ve “u” harflerinin art arda gelmesi sonucu asonansın oluştuğu görülmektedir:

“simsiyah saçların var kunâla”

“bu can burnumda soluk olur kunâla”

Asaf Hâlet, şiirlerinde kelimelerin ritimlerini belirtmek için imaleler yapar ve bu imaleleri de şiirde ritmik akışı sağlayan unsurlar olarak görür. Şairin incelediğimiz şiirde de bir imaleye başvurmuştur. Şiirin aynı zamanda ismi olan ve şiirde toplam sekiz defa geçen “kunâla” kelimesinde ikinci hecedeki sesli harf uzatılmıştır.

Şair, şiirlerinde eskilerin “tekrir” sanatı dedikleri tekrarlamalara da âhenk unsuru olarak sıkça başvurmuştur. Fakat Çelebi, tekrirleri divan şairlerinden farklı olarak beyte yahut mısraa “dinamizm, hareket, hamle” sağlayan bir unsur olarak değil, aksine “durgunluk, tembellik, salıntı” hissi vermek için kullandığını belirtmiştir. Asaf Hâlet Çelebi, şiirde tekrarlamalar ile ilgili şunları söyler:

"Bence tekrarlamalar yerinde olmak şartı ile âhenk unsurlarından birini teşkil etmekle beraber şiirde şiddetten ziyade statique olan bir ruh haletinde kullanılması gereken ve forme bakımından da bir âhenk unsuru olarak telâkki edilebilen bir şeydir." (Çelebi 2004:158).

Tahlil etmeye çalıştığımız şiirde en çok tekrar edilen kelime, "*kunâla*"dır. Şiir bir bütün olarak incelendiğinde "*kunâla*" ile birlikte "*bu*" ve "*can*" kelimelerinin ahenk oluşturacak şekilde tekrar edildiği görülmektedir:

"bu etlerin arkasında güzelliklerin var

bu can içimde kuştur kunâla

bu can gözümden mahabbettir kunâla

bu can burnumda soluk olur kunâla

bu can benden geçmeden

bu dünyadan geçmeden"

Yukarıda kelime bazında karşımıza çıkan örneklere ek olarak, şiirde ilk bölümün son üç mısraının şiirin sonunda bir kelime değiştirilerek (*kerecik-tek seni*) tekrar edildiği görülmektedir. Örneklerden de anlaşılacağı üzere şair, *Kunâla*'daki kelime ve cümlelerle yaptığı tekrarlarla sükûneti hissettiren bir hareketsizlik ortamı sağlamayı amaçlamış ve bunu başarmıştır.

III. Sonuç

1940'lı yıllarda yazdığı şiirlerle edebiyat âleminde adını duyuran Asaf Hâlet Çelebi, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin en özgün şairlerinden biridir. Çelebi'nin oldukça renkli bir şiir dünyası vardır. Onun şiir dünyasının şekillenmesinde aldığı eğitimle birlikte ilgi alanlarının da tesiri olmuştur.

Garip şiirinin etkili olduğu bir dönemde yazdığı şiirlerle edebiyat dünyasına katılan Asaf Hâlet'in, bazı benzer noktalar olmakla birlikte şiirini besleyen kaynaklar bakımından Garipçilerden ayrıldığı görülmektedir. Tasavvufla birlikte onun şiirini besleyen en önemli kaynak Budizm'dir. Şairin pek çok şiirinde Budizm'e göndermeler yaptığı görülür. Biz bu çalışmamızda şairin poetikasını yansıtan şiirlerinden biri olan *Kunâla*'yı incelemeye çalıştık ve şu sonuçlara ulaştık:

Kunâla, Asaf Hâlet'in, müşahhasan hareketle mücerrete ulaşmaya çalıştığı saf şiir anlayışını yansıtan şiirlerinden biridir. Şiirin ismi, bir Budist efsaneden mülhem olmakla birlikte şiirde bu efsaneye açık göndermenin yapılmadığı, şairin bu kelimeyi yalnız bir imge olarak kullandığı görülmektedir.

Şiiri ferdî bir sanat olarak gördüğünü belirten Çelebi'nin bu şiiri, ferdî intibalarından hareketle şairin ruh halini yansıtan bir metin olarak dikkat çeker.

Şiirin teması aşktır ve serbest bir formla okura sunulan *Kunâla*'da ahengi sağlamak için aliterasyon, asonans ve kelime tekrarlarından faydalandığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- BAYDAR, Mustafa (1960), "*Asaf Hâlet Çelebi Ne Diyor?*", *Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar*, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık Yayınları, İstanbul.
- CHALLEYE, F.(1963), *Dinler Tarihi*, Varlık Yayınları, İstanbul.
- ÇELEBİ, Asaf Hâlet (2003), *Pali Metinlerine Göre Gotama Buddha*, Hece Yayınları, Ankara.
- ÇELEBİ, Asaf Hâlet (2004), *Bütün Yazıları*, Haz:Hakan Sazyek, 2.Bas., Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- ÇELEBİ, Asaf Hâlet (2006), *Bütün Şiirleri*, 4.Bas., Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- ÇELEBİ(LER), Nermin (2003), "*On Üç Yıl Tutkulu Bir Aşkla Binbir Gece Masalları'ndaki Gibi Bir Hayat Yaşadık*", *Konuşan: Abdurrahim Karadeniz, Asaf Hâlet Çelebi Kitabı*, Haz: Hüseyin Su, İlyas Dirin, Şaban Özdemir, Hece Yayınları, Ankara.
- ÇETİN, Nurullah (1996), "*Asaf Hâlet Çelebi'nin Sidharta Şiiri*", *Türk Dili*, S.529, Ocak 1996.
- DOĞAN, Mehmet Can (2003), *A'dan Z'ye Asaf Hâlet Çelebi*, *Kitap-lık Dergisi* 62.Sayısının eki, Haziran 2003, İstanbul.
- ERÖZÇELİK, Seyhan (2006), "*Son Vezir Asaf'ın Şiir Dünyasında Nedircik Yavruları, Bir İpuçlandırma Çalışması*", *Asaf Hâlet Çelebi'nin Bütün Şiirleri Kitabında Ek IV*, 4.Bas., Yapı Kredi Yayınları İstanbul.
- GÜNAYDIN, Yusuf Turan (1996) "*Â. Hâlet Çelebi'de İlâhi Aşk*", *Yedi İklim*, S. 78, Eylül 1996.
- GÜNGÖR, Semih (1985), *Asaf Hâlet Çelebi*, Suffe Yayınları, İstanbul.
- KAPLAN, Mehmet (1978), *Edebiyatın İçinden*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- KIRIMLI, Bilal (2000), *Asaf Hâlet Çelebi*, Şule Yayınları, İstanbul.
- KIRIMLI, Bilal (2003), "*Asaf Hâlet Çelebi'nin Mistisizmi*", *Asaf Hâlet Çelebi Kitabı*, Hece Yayınları, Ankara .
- KOLCU, Ali İhsan (2009), *Asaf Hâlet'in Poetikası*, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum.
- MİYASOĞLU, Mustafa (1994), *Asaf Hâlet Çelebi*, MEB Yayınları, İstanbul.
- ORHANOĞLU, Hayrettin (2007), "*Asaf Hâlet'in Aynasındaki Zaman*", *Türk Edebiyatı*, S.410, Aralık 2007.
- PALA, İskender (2000), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, 6.Bas., Ötüken Yayınları, İstanbul.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi (1995), "*Şiir Hakkında I*", *Edebiyat Üzerine Makaleler*, 4.Bas., Dergâh Yayınları, İstanbul.